

1. Alfredas Bumblauskas apie Liublino unijos pasekmes ir jos dabartinį vertinimą

1386 m. Jogailos ir Jadvygos vedybomis prasidėjo Lietuvos ir Lenkijos suartėjimas. „Šventos santuokos“ metafora dažnai buvo taikoma visam unijų procesui, privedusiam prie 1569 m. sudarytos Liublino unijos, sukūrusios jungtinę valstybę - Abiejų Tautų Respubliką. Originalus valstybių junginys, kuris šiandien kartais laikomas net Europos Sąjungos pirmtaku.

Tokio pakilaus vertinimo kontekste kai kas gali nustebti, kodėl tiek mažai optimizmo Liublino unijos vertinimai susilaukia Lietuvoje. Juk, regis, nerasi tarp objektyvių Lietuvos ar kitų kraštų istorikų, kurie nepripažintų, kad be Lenkijos ir Lietuvos suartėjimo bei kariuomenių sąjungos nebūtų Žalgirio pergalės, o sėkmingos Livonijos karo baigties XVI a. - būtent be Liublino unijos. Tad kodėl Lietuva tokia tradiciškai santūri unijų atžvilgiu? Todėl, kad ilgaamžė sugyvenimo su Lenkija istorija yra vertinama iš XX a. I pusės ar vidurio konflikto su Lenkija perspektyvos. [...]

Šiandien yra įvykusios didžiosios permainos tiek lenkų, tiek lietuvių istorinėje atmintyje vertinant unijas. Pastaraisiais dešimtmečiais, ypač po komunizmo žlugimo, Lenkijos istorikai (Juliusz Bardach ir kiti) suformulavo LDK subjektiškumo iki pat 1795 m. koncepciją ir tuo aiškino net 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybę, o Lietuvos (Edvardas Gudavičius ir kiti) unijos kaip geopolitinės neišvengiamybės ir LDK polonizacijos kaip europeizacijos šalutinio rezultato, taigi natūralaus, o ne prievartinio, juo labiau ne Liublino unijos nulemtu, proceso, koncepcijas. [...]

„Brolių lenkų“ ir Žygimanto Augusto spaudimą Liublino unijos metu - tiek siekį panaikinti valstybingumą, tiek teritorijų atplėšimą - šiandien mato ir lenkų istorikas Juliuszas Bardachas, tačiau išvadą padaro kitokią: net ir tokia Liublino unijos išdava buvo kopromisas, kurį, nors ir per ašaras, LDK pusė priėmė, tačiau šio kompromiso pagrįstumą įrodė, kad juo rimčiau nesuabejota dar du šimtmečius. Tiesa, Liublino unijos pasekmės pasireiškė jau netrukus. Lenkijos - Lietuvos valdovu tapus Transilvanijos kunigaikščiui Steponui Batorui (valdė 1576 - 1586 m.) buvo pasiektos lemiamos pergalės Livonijos kare prieš Maskvą ir šios pavojus atitolintas daugiau nei pusamžiui (1609 m. - 1611 m. Lenkija - Lietuva net buvo užėmusi Maskvą). Tačiau svarbiausias Liublino unijos kompromiso rezultatas - Abiejų Tautų

Respublika, kuri egzistavo dar du amžius. Ir ne tik egzistavo, o, Henriko Samsonowicziaus teigimu, davė Europai duoną, toleranciją, bajoriškąją demokratiją, Baroko meną ir konstituciją.

Alfredas Bumblauskas, „Lenkijos ir Lietuvos unija: žvilgsnis iš Vilniaus“, in: *440 metų Lenkijos ir Lietuvos unijai*. Warszawa: Ex libris, 2009, p. 11–13.